

فصلنامه ژئوپلیتیک - سال نهم، شماره دوم، تابستان ۱۳۹۲

صص ۱۰۸-۱۳۵

تحلیل زمینه‌های علایق ژئوپلیتیک ایران در جمهوری‌های آذربایجان و ترکمنستان با استفاده از مدل سنجش ماتریس

دکتر یوسف زین‌العابدین* - استادیار جغرافیای سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی رشت

زهرا صابر - کارشناس ارشد جغرافیای سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی رشت

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۵/۱۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۱۱/۱۲

چکیده

هم‌زمان با فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی و تجزیه بلوک شرق خلاء قدرت در برخی از مناطق جهان پدید آمد. آذربایجان در قفقاز و ترکمنستان در آسیای مرکزی از جمله مناطقی بودند که در نظام جدید بین‌الملل با خلاء قدرت روبرو شدند. بنابراین، تحلیل همگرایی و واگرایی مناطق مذکور نسبت به ایران به یک موضوع ژئوپلیتیک تبدیل گردید. پژوهش حاضر جهت تعیین میزان تأثیرگذاری مؤلفه‌های زمینه‌ساز علایق ژئوپلیتیک ایران در دو جمهوری مذکور جدا از مسأله واگرایی و همگرایی آنها می‌پردازد. لذا ضمن تشریح علایق ژئوپلیتیک ایران در جمهوری‌های آذربایجان و ترکمنستان با استفاده از مدل سنجش ماتریس و تحلیل بیست مؤلفه زمینه‌ساز درجهت پاسخ‌گویی به سؤال زیر پرداخته می‌شود: «هر یک از مؤلفه‌های زمینه‌ساز علایق ژئوپلیتیک ایران چقدر می‌تواند در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان تأثیرگذار باشد فرض بر این است که علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان متفاوت است. یافته‌های تحقیق نیز حاکی از آن است که علایق ژئوپلیتیک ایران در آذربایجان بیشتر از ترکمنستان است. واژه‌های کلیدی: علایق ژئوپلیتیک، ایران، آذربایجان، ترکمنستان، قفقاز، آسیای مرکزی.

۱- مقدمه

علایق ژئوپلیتیکی عبارت است از مکمل‌های فضایی و جغرافیایی مفروض در ماورای مرزها که به لحاظ ساختاری از تجانس برخوردار بوده و به لحاظ کارکردی تأمین کننده نیازها و کاستیهای کشور محسوب گردد. علایق ژئوپلیتیکی به نوعی زیر بنای منافع ملی کشورها را تشکیل میدهد و ناظر بر مواردی هست که با تمام یا بخشی از خصیصه‌های طبیعی و انسانی کشور تجانس و همگونی دارند و یا مواردی هستند که تأمین کننده احتیاجات کشورها در ابعاد مختلف می‌باشند و کشور به آنها دلبستگی و علاقه دارد (Hafeznia, 2006: 120). با توجه به تعاریف فوق مجموعه‌ای از اشتراکات تاریخی، دینی و فرهنگی میان ایران و کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز زمینه مطلوبی را برای توسعه و همکاری دو جانبه در زمینه‌های مختلف و در نتیجه علایق ژئوپلیتیکی ایران فراهم می‌سازد. از طرف دیگر، به دنبال فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، آسیای مرکزی و قفقاز از اهمیت ژئوپلیتیک قابل ملاحظه‌ای برخوردار شده‌اند. استقلال کشورهای این منطقه فرصت‌ها و چالش‌های متعددی در روابط مختلف سیاسی، اقتصادی و فرهنگی فراروی ایران قرار داده است. بنابراین فرآیند تحقق علایق ژئوپلیتیک ایران در این منطقه با چالش مواجه شده است و در این راستا، تبیین، شناسایی و مقایسه علایق ملی ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان به لحاظ ژئوپلیتیک ضروری به نظر می‌رسد.

۲- روش تحقیق

این پژوهش به روش توصیفی-تحلیلی انجام گرفته و در آن سعی شده است با استفاده از روش مدل سنجش ماتریس به علایق ژئوپلیتیک ایران در جمهوری‌های آذربایجان و ترکمنستان پرداخته شود در این راستا با طراحی مدل سنجش ماتریس و در نظر گرفتن بیست مؤلفه در زمینه‌های مختلف به عنوان علایق ژئوپلیتیک ایران که مقادیر آنها از منابع معتبر استخراج شده به بررسی، محاسبه و مقایسه هریک از این مؤلفه‌ها در گام اول و سپس به تعیین میزان علایق ژئوپلیتیک جمهوری اسلامی ایران در دو کشور مزبور به صورت کمی طی انجام مراحل سه گانه زیر پرداخته شده است.

۱. تعیین درصد مطلق مؤلفه X در دو کشور مورد مقایسه از طریق فرمول زیر:

$$\frac{\text{مقدار مؤلفه X در کشور A}}{\text{مقدار مؤلفه X در ایران}} \times 100 \quad \frac{\text{مقدار مؤلفه X در کشور B}}{\text{مقدار مؤلفه X در ایران}} \times 100$$

۲. محاسبه مجموع مقادیر مطلق X در دو کشور مورد مقایسه نسبت به ایران

۳. تعیین میزان درصد علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور مورد مقایسه از طریق فرمول زیر:

$$\frac{\text{درصد مطلق مؤلفه X در کشور A}}{\text{مجموع مقادیر مطلق مؤلفه X در کشور A نسبت به ایران}} \times 100$$

$$\frac{\text{درصد مطلق مؤلفه X در کشور B}}{\text{مجموع مقادیر مطلق مؤلفه X در کشور B نسبت به ایران}} \times 100$$

۱-۲- جامعه آماری

جامعه آماری این پژوهش عبارت است از سه کشور ایران، آذربایجان و ترکمنستان. لذا با توجه به اینکه هر سه کشور در آسیا قرار دارند و جزء کشورهای هم‌مرز هستند دارای اشتراکات متعددی در زمینه فرهنگی، اقتصادی، سیاسی، نظامی و امنیتی هستند.

۲-۲- حجم نمونه

با توجه به جدول ا.ج. اس. بولا که اگر تعداد جامعه آماری تا ۱۰ عدد باشد جامعه آماری با حجم نمونه برابر خواهد بود، لذا در این پژوهش حجم نمونه ۱۰۰ درصد جامعه آماری (سه کشور ایران، آذربایجان و ترکمنستان) در نظر گرفته شده است.

۳- تبیین زمینه‌های تأثیرگذار بر علایق ژئوپلیتیک ایران در دو جمهوری مورد مطالعه

۱-۳- آذربایجان

آذربایجان در تحولات تاریخی ایران قبل و بعد از اسلام از اهمیت خاصی برخوردار است، حضور رهبران دینی ایران قبل از اسلام در این خطه و وجود آتشگاه‌های متعدد زرتشتی بیانگر

اهمیت مذهبی، سیاسی و نظامی آن است (Sabahi, 2011:49). این کشور دارای تشابهات فرهنگی، مذهبی، قومی و سرزمینی (همجواری جغرافیایی) با ایران است این تشابهات زمینه همکاری و برقراری روابط را به‌طور گسترده شکل می‌دهد.

الف: منابع اقتصادی

آذربایجان به‌دلیل موقعیت جغرافیایی و طبیعی مناسب و دارا بودن ذخایر طبیعی سرشار، برای توسعه اقتصادی و در زمینه‌های گوناگون دارای امکانات فراوان است (Institute for Political and International Studies, 2008: 129). این کشور دارای منابع زیرزمینی ارزشمند بویژه نفت و گاز طبیعی، آهن، آلومینیوم، سرب، روی، مس، طلا و نقره و آرمسینگ، مرمر، سنگ آهک، سیانید املاح فلز و سنگ نمک است. در گذشته صادرات و واردات نفت و دیگر مبادلات اقتصادی به‌دلیل نبودن راه مناسب به سختی صورت می‌گرفت، اما با احداث راه آهن‌های باکو، آستارا، تبریز خط مبادلات دو کشور در زمینه اقتصادی آسان‌تر انجام می‌پذیرد (Amir Ahmadian, 2005: 118). گسترش همکاری‌ها در زمینه بازارچه‌های مرزی با آذربایجان این بازارچه‌ها از نوع مصوب هیئت وزیران است که اشتغال‌زایی و توسعه اقتصادی مناطق مرزی را فراهم کرد و اثرات مثبتی از نظر امنیتی دارد و باعث جلوگیری از تردد غیرمجاز و مبارزه با قاچاق کالا می‌شود (Amir Ahmadian, 2003: 44). رفع مشکل بازارچه‌های مشترک مرزی می‌تواند علاقه‌مندی مشترک مردمان این منطقه را تقویت کند. برگزاری نمایشگاه‌های بین‌المللی و اختصاصی در قلمرو دو کشور و توسعه همکاری منطقه‌ای بین استان‌های هم‌جوار در زمینه اقتصاد بویژه نفت و گاز و همکاری در زمینه کشاورزی و صید خاویار و... از جمله عواملی هستند که می‌توانند به انعقاد موافقت‌نامه‌های تجاری فی‌مابین منجر شود (Hatami, 2010: 31).

ب: سیاسی

جمهوری اسلامی ایران دارای روابط گسترده سیاسی با کشور آذربایجان می‌باشد بویژه اینکه اولین کشوری بود که پس از تجزیه شوروی استقلال جمهوریهای تازه تأسیس را به رسمیت

شناخت. رفت و آمد سفرها و تبادل گروه‌های دولتی و پارلمانی و کوشش‌های ایران در خصوص برقراری صلح در قره‌باغ نشان از همکاری سیاسی ایران با آذربایجان دارد (Vahidi, 2002:89). ولی با وجود پیوندهای فرهنگی و مذهبی، روابط ایران با این کشورها هیچ‌گاه مطلوب نبوده است. سیاست امنیتی ایران در این مناطق براساس موازنه برون‌گرا تلاش کرده و می‌کند تا در چارچوب اتحاد و ائتلاف‌سازی در برابر قدرت‌ها و کشورهای تهدید کننده توازن ایجاد نموده و از تهدیدات و خطرات آنها جلوگیری نماید به گونه‌ای که اتحاد و ائتلاف آذربایجان با آمریکا و اسرائیل و همکاری نظامی و امنیتی با ناتو ایران را به سمت ائتلاف با ارمنستان سوق داده است (Dehghani Firuzabadi, 2010:209).

مهمترین علاقه جمهوری اسلامی ایران در کشور آذربایجان مربوط به رژیم حقوقی دریای خزر است که تبیین رژیم حقوق دریای خزر و تکالیف جمهوری اسلامی ایران از اساسی‌ترین موضوعات مربوط به مسایل سیاسی است که ایران باید از طریق دیپلماسی بر این مشکل فائق آید و به راه‌کار قابل ملاحظه‌ای دست پیدا کند (Damirchielou, 2006: 159). روابط سیاسی این دو کشور همواره تحت تأثیر پیوند استراتژیک جمهوری آذربایجان با ایالات متحده آمریکا، ترکیه و اسرائیل بوده است (Koolae, 2010: 75).

ج: فرهنگی

آذربایجان یک کشور هم‌مرز با ایران است که دارای تشابهات فرهنگی بسیار است اقوام ترک بعد از اقوام ایران از جمله مسلمانانی هستند که نوروز بر پا می‌کنند (Amir Ahmadian, 2010: 6). وجود مساجد و اماکن مذهبی در آذربایجان نقش مهمی در آگاه‌سازی مردم نسبت به مبانی اعتقادی دیدگاه سیاسی اجتماعی مردم با اکثریت شیعه دارد (Jabbari, 2010: 51). علائق مذهبی و فرهنگی بین دو کشور روند همکاری‌های علمی - فرهنگی را تقویت می‌کند و زمینه گسترش را بیش از پیش فراهم می‌کند (Institute for Political and International Studies, 2008: 236). علائق دینی عامل تحکیم روابط دو کشور است برگزاری هفته‌های فرهنگی همکاری بخش اکو و نیز همکاری مشترک فرهنگی و دینی کشورهای ساحلی خزر از

جمله اقداماتی است که می‌تواند در گسترش روابط نقش به‌سزایی داشته باشد (www.rarj.ir).

د: اجتماعی

وضعیت فرهنگی اجتماعی آذربایجان و مشابهات و اشتراکات نزدیک آن به ایران در زمینه‌هایی همچون: ازدواج؛ سوگواری؛ تولد و نام‌گذاری؛ سنت‌ها؛ عید نوروز؛ عید فطر؛ عید قربان؛ جشن روز جمهوریت؛ افسانه‌ها؛ قصه‌ها؛ موسیقی؛ آواز محلی؛ سینما؛ کتابخانه؛ نهاد فرهنگی و نهاد خانواده، علایق اجتماعی ایران را در این کشور ترغیب می‌کند (Vahedi, 2003: 269). علایق ایران در زمینه اجتماعی در کشور آذربایجان شامل برپایی نمایشگاه کتاب، تأسیس نمایندگی‌های انتشارات، مساعدت در انتشار هفته‌نامه‌ها و نشریه‌ها، اجرای مقام‌نامه‌های علمی و اجرایی یادداشت‌های همکاری علمی و فرهنگی است، چنانچه لغو روایت از سوی جمهوری اسلامی برای اتباع جمهوری آذربایجان از جمله سرفصل‌های جدید روابط ایران و آذربایجان بود که مبادلات افکار و وضعیت اجتماعی را تسهیل بخشید.

۲-۳- ترکمنستان

موقعیت استراتژیک ترکمنستان در منطقه آسیای مرکزی اهمیت فراوان دارد، زیرا از منابع عظیم زیرزمینی بویژه گاز برخوردار است و دروازه ورود کشورهای خارجی به آسیای مرکزی به حساب می‌آید و کانال ارتباطی این منطقه با جهان خارج است و بر ساحل دریای خزر واقع شده است (Political office organization of doctrinal-political Islamic Republic of Iran army, 1999: 63). ترکمنستان به‌عنوان یک جمهوری تازه استقلال یافته در آسیای مرکزی که هم‌اکنون همسایه ایران است در گذشته بخشی از خاک ایران بوده است (Pourkhaleghi Chatroudi, 2010: 3). از منظر ژئوپلیتیک پرداختن به ترکمنستان با توجه به پیوستگی این سرزمین با فلات ایران و همچنین هم‌پوشانی حوزه‌های نفوذ فرهنگ ایرانی اسلامی و سابقه دیرین این سرزمین در قالب دولت ایرانی ضروری می‌نماید.

الف: اقتصادی

قبل از استقلال ترکمنستان همانند دیگر جمهوری‌های تازه استقلال یافته مبتنی بر مالکیت دولتی بوده بعد از استقلال این کشور با توجه به شرایط اقتصادی دست به اقدامات زیر زدند:

۱. قطع رشته‌های وابستگی اقتصادی به مسکو و دیگر کشورهای مستقل هم‌سود (CIS)^۱
۲. پایه‌ریزی یک اقتصاد ملی به منظور استفاده مستقل از منابع خدادادی و تأمین نیازهای داخلی.

موقعیت جغرافیای ترکمنستان باعث شده این کشور به دروازه آسیای مرکزی تبدیل گردد. واقع شدن در مسیر جاده ابریشم که خاور دور را به اروپا وصل می‌کند، مجاورت با دریای خزر امکان ارتباط با خلیج فارس و اقیانوس هند از طریق ایران و پاکستان را فراهم می‌کند. بر این اساس ترکمنستان اقدام به تهیه زیرساخت‌های لازم نمود، ساخت یک فرودگاه بزرگ، اتصال خطوط راه آهن این کشور به خط راه آهن ایران، بازسازی بندر ترکمن باشی، احداث هتل و مهمانسرا طبق معیارهای بین‌المللی و بازسازی و توسعه راههای توسعه از جمله اقداماتی است که در این راستا صورت گرفته است. از طرف دیگر ایران برای همکاری و انعقاد قراردادهای مشترک اقتصادی با ترکمنستان به‌عنوان سومین صادرکننده گاز جهان تلاش می‌کند (Vaezi, 2010: 51).

ب: سیاسی

فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی و در نتیجه استقلال و رهایی کشورهای آسیای مرکزی از جمله کشور ترکمنستان از مدار حاکمیت کمونیستی فرصتی را پدید آورد تا تعاملات سیاسی کشور ایران با آن کشور گسترش یابد (Bouzarjomhoori, 2010: 24). استقلال یافتن کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز پایان هژمونی شوروی در مناطق آسیای مرکزی و قفقاز باعث ایجاد نظام تک قطبی در عرصه بین‌المللی و نیز نفوذپذیری این مناطق گردیده است (Mojtahedzadeh and Rashidinejad, 2011: 1). ترکمنستان به دلیل هم‌جواری چهار

استان از پنج استانش با جمهوری اسلامی ایران و حفظ آرامش در مرزها به لحاظ سیاسی منتفع گردیده است. از سوی دیگر ایران دومین کشوری است که پس از استقلال ترکمنستان این کشور را به رسمیت شناخت. این گونه از عوامل موجب تعمیق روابط سیاسی، امنیتی دو کشور در منطقه گردیده است. یکی از عوامل و کانون بحران امنیتی در روابط دو کشور وجود اقلیت ترکمن در منطقه ترکمن صحرا در استان گلستان است که دارای اشتراکات فرهنگی با ترکمنستان هستند. مسأله بعدی نیز اختلافات جزئی در تعیین خط مرزی رودخانه اترک است که حائز اهمیت چندانی نیست. نقطه نظرات مشترک و نزدیک ایران و ترکمنستان در مسأله رژیم حقوقی دریای خزر از جمله عوامل مهم همگرایی در صحنه سیاسی است و همچنین دسترسی آسان این کشور به دریاهای آزاد و ارتباطات بین‌المللی از طریق خاک ایران موقعیت ممتازی را برای ایران در روابط دوجانبه با ترکمنستان به وجود آورده است (Ahadi, 2008: 159).

ج: اجتماعی

تنوع قومی و فرهنگی برای ایران می‌تواند فرصت‌های مناسبی برای توسعه کشور فراهم کند، در عین حال می‌تواند یکی از بسترهای مهم ناامنی و تهدیدات امنیتی به‌شمار رود بویژه اینکه جغرافیای سیاسی قومیت‌های ایرانی مانند مرزنشینی اکثریت اقلیت‌های نژادی و مذهبی، شکاف‌های فرهنگی میان آنها می‌تواند سبب طمع‌ورزی و تحرک کشورهای استعمارگر و حضور فتنه‌انگیز بیگانگان در آشوب‌های قومی و اختلافات مذهبی و... شود. ترکمن‌ها در قلمروهای متعددی پراکنده‌اند آنها غیر از کشور ترکمنستان که زیستگاه اصلی شان به‌شمار می‌آید در کشور ایران، چین، افغانستان، ترکیه و عراق ساکن‌اند. موقعیت ضعیف ژئوپلیتیک ترکمنستان نسبت به ایران سبب شد که این کشور سیاست مسالمت‌جویانه حق‌طلبانه‌ای در قبال ایران پیش گیرد و از سوی دیگر دولت جمهوری اسلامی ایران با درک این مسئله و نیز احساسات و عواطف مردم ترکمن و برپایه احترام متقابل و گسترش روابط مسالمت‌آمیز خود با ترکمنستان اهتمام ورزید. چنانچه اوضاع و مناسبات کنونی در روابط دو کشور، پایدار بماند، اثری مثبت بر نگرش اقلیت ترکمن‌های ایران به دولت ایران در بخش مرکزی خواهد داشت، مشروط بر اینکه به‌طور همزمان، زمینه همکاری و مشارکت جامعه ترکمن در امور ملی و

منطقه‌ای فراهم شود و روابط و مراودت اجتماعی و اقتصادی فرهنگی میان منطقه ترکمن‌نشین ایران گسترش یابد (www.zamaneh.info).

د: فرهنگی

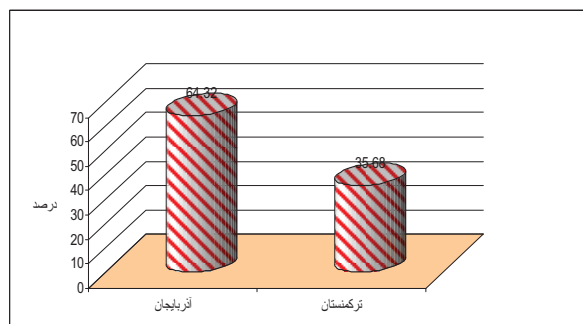
تاریخ منطقه آسیای مرکزی با فرهنگ اسلامی و سنن ایرانی گره خورده است (Akhlaghi, 2010: 89). ترکمنستان نیز یک کشور باستانی است، سرزمینی است که مهد تمدن‌های چند هزار ساله بوده و آثار و دستاوردهای آنها به راحتی در تمام نقاط این خاک به چشم می‌خورد. ایران به‌عنوان کشوری با تمدن که دارای مرز طولانی مشترکی با ترکمنستان است می‌تواند در تبادل علایق فرهنگی و سرزمینی نقش به‌سزایی داشته باشد (Institute for Political and International Studies, 2008: 39).

۴- یافته‌های تحقیق

همان‌طور که قبلاً ذکر شد یافته‌های پژوهش حاضر با استفاده از مدل سنجش ماتریس مبتنی بر بیست مؤلفه در زمینه‌های مختلف به‌عنوان علایق ژئوپلیتیک ایران که مقادیر آنها از منابع معتبر استخراج شده حاصل شده است که در ذیل به میزان نقش هر یک از آنها در علایق ژئوپلیتیک ایران در جمهوری‌های آذربایجان و ترکمنستان پرداخته می‌شود.

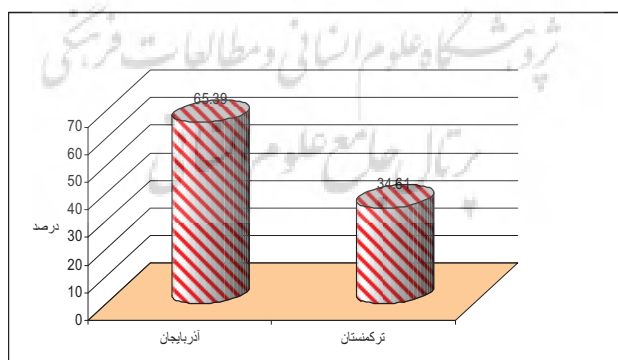
۴-۱- نقش جمعیت در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور ترکمنستان و آذربایجان

جمعیت ایران براساس برآوردهای سال ۲۰۱۱، ۷۲۵،۹۶۱،۷۴ نفر (www.iran.unfpa.org)، جمعیت آذربایجان بالغ بر ۹،۳۲۴،۲۰۰ نفر و همچنین جمعیت کشور ترکمنستان ۵،۱۷۷،۰۰۰ نفر می‌باشد (www.iran.unfpa.org). حال با توجه به جمعیت هر کشور نسبت به ایران درصد مطلق جمعیت آذربایجان ۱۲،۴۴ درصد و ترکمنستان ۶،۹۰ درصد می‌باشد. مجموع مقادیر مطلق جمعیتی ساکن در دو کشور ۱۹،۳۴ درصد است. بنابراین مقادیر نسبی جمعیتی نسبی ساکن در کشور آذربایجان ۶۴،۳۲ درصد و در کشور ترکمنستان ۳۵،۶۸ درصد می‌باشد. درصد نسبی جمعیتی در نمودار شماره ۱ آمده است.

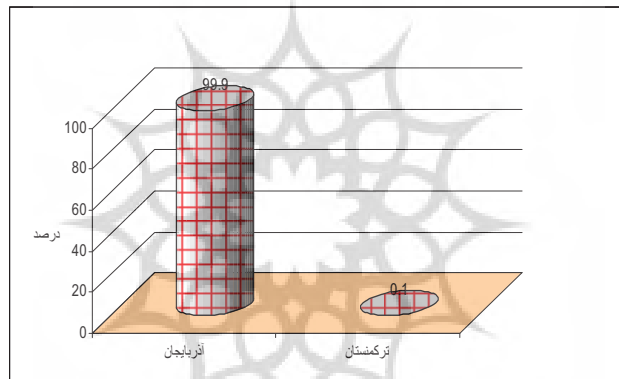
نمودار شماره ۱: درصد نقش آفرینی جمعیت در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

۲-۴- نقش جمعیت مسلمان در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان
 ایران یکی از کشورهای پرجمعیت و تأثیرگذار اسلامی است. ۷۴.۶۳۱.۸۹۳ نفر از جمعیت جمهوری اسلامی ایران مسلمانند (www.cia.gov). در کشور آذربایجان تعداد مسلمانان بالغ بر ۸.۷۰۸.۸۰۳ نفر و در کشور ترکمنستان ۴.۶۰۷.۵۴۰ نفر می‌باشد، حال با توجه به جمعیت مسلمان ایران درصد مسلمانان در آذربایجان ۱۱.۶۶ درصد و در ترکمنستان ۶.۱۷ درصد می‌باشد. مجموع مقادیر مطلق مسلمانان در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان ۱۷.۸۳ درصد می‌باشد. بنابراین مقادیر نسبی مسلمانان در کشور آذربایجان ۶۵.۳۹ درصد و در کشور ترکمنستان ۳۴.۶۱ درصد می‌باشد. درصد نسبی مسلمانان در نمودار شماره ۲ آمده است.

نمودار شماره ۲: درصد نقش آفرینی جمعیت مسلمان در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

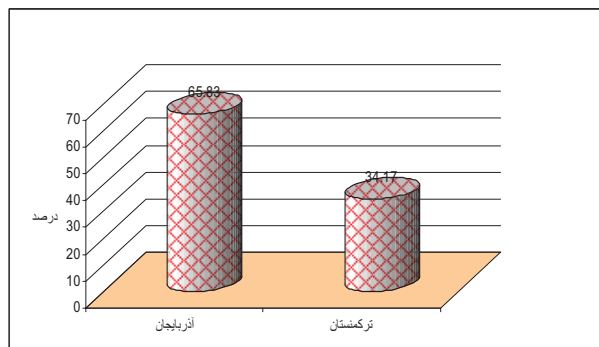
۳-۴- نقش جمعیت شیعه در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان
 ایران مهد تشیع است، شیعیان حدود ۶۶.۴۲۲.۳۸۴ نفر از کل جمعیت مسلمان ایران را تشکیل می‌دهند. جمعیت شیعیان در کشور آذربایجان ۷.۶۹۸.۵۸۱ نفر و در کشور ترکمنستان ۱۰.۲۵۴ نفر است. حال با توجه به نسبت جمعیت شیعیان در ایران درصد مطلق شیعیان در آذربایجان ۱۱/۵۹ درصد و در کشور ترکمنستان ۰/۱ درصد است. مجموع مقادیر مطلق شیعیان نسبت به کل جمعیت ۱۱/۶۰ درصد است. بنابراین درصد نسبی شیعیان در کشور آذربایجان ۹۹/۹ درصد و در کشور ترکمنستان ۰/۱ درصد است. درصد نسبی تشیع در نمودار شماره ۳ آمده است.

نمودار شماره ۳: درصد نقش آفرینی جمعیت شیعه در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

۴-۴- نقش اقوام در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان
 ایران دارای گروه‌های قومی فراوانی می‌باشد. گروه‌های قومی آذری و ترکمن در ایران بالغ بر ۱۹.۴۹۰.۰۴۸ نفر می‌باشد که از این تعداد ۱۷.۹۹۰.۸۱۴ نفر آذری و ۱.۴۹۹.۲۳۴ نفر ترکمن می‌باشد.

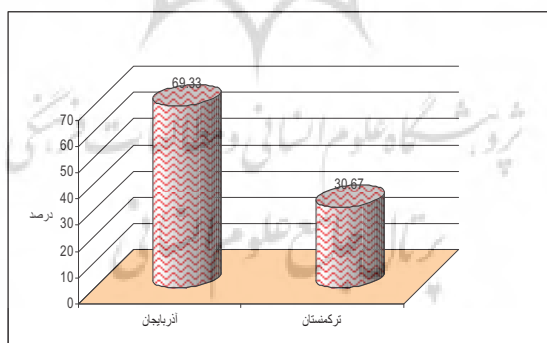
آذری‌ها در کشور آذربایجان جمعیتی بالغ بر ۸.۴۴۷.۷۲۵ نفر و ترکمن‌ها نیز در کشور ترکمنستان جمعیتی بالغ بر ۴.۴۰۰.۴۵۰ نفر می‌باشند (www.cia.gov). درصد نسبی گروه‌های قومی در نمودار شماره ۴ آمده است.

نمودار شماره ۴: درصد نقش‌آفرینی اقوام در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

۴-۵- نقش زبان در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

تعداد افرادی که در ایران به زبان ترکمنی و آذری صحبت می‌کنند ۲۱.۷۳۸.۸۹۹ نفر می‌باشد که از این تعداد ۲۰.۲۳۹.۶۶۵ به زبان آذری و ۱.۵۵۸.۶۲۴ نفر به زبان آذری صحبت می‌کنند. تعداد افرادی که در کشور آذربایجان به زبان آذری صحبت می‌کنند، ۸.۴۱۹.۷۵۲ می‌باشند و تعداد افرادی که در ترکمنستان به زبان ترکمنی صحبت می‌کنند، ۳.۷۲۷.۴۴۰ نفر می‌باشند (www.cia.gov). درصد نسبی گروه‌های زبانی در نمودار شماره ۵ آمده است.

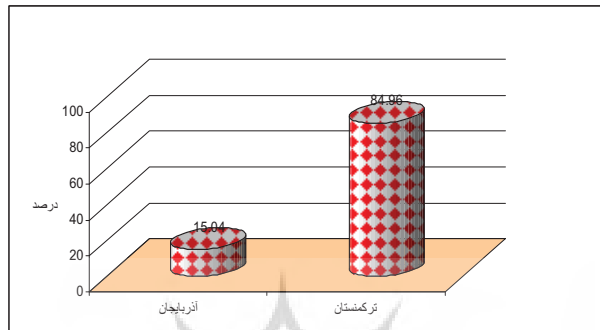

نمودار شماره ۵: درصد نقش‌آفرینی زبان در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

۴-۶- نقش وسعت در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

وسعت ایران ۱.۶۹۸.۱۸۴ کیلومتر می‌باشد (Country statistic year-book,2009:55). و

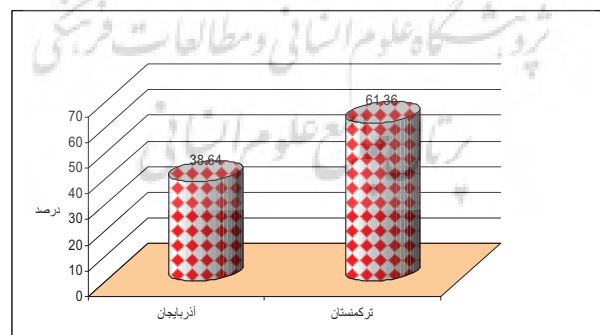
وسعت کشور آذربایجان ۸۶.۶۰۰ کیلومتر، و وسعت کشور ترکمنستان ۴۸۸.۱۰۰ کیلومتر است (Abrar Moaser, 2007: 17). درصد نسبی وسعت در نمودار شماره ۶ آمده است.

نمودار شماره ۶: درصد نقش آفرینی وسعت در علائق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

۷-۴- نقش مرزهای سیاسی در علائق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

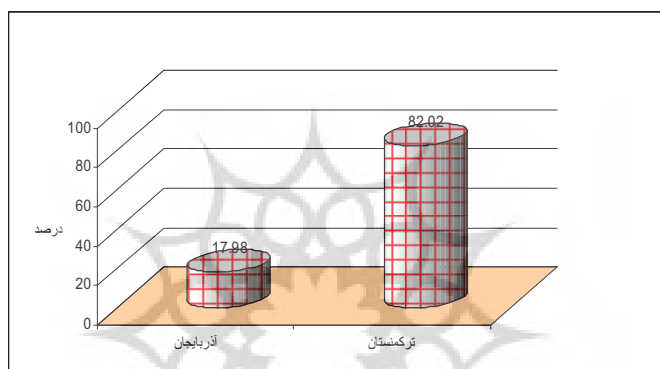
پیرامون جمهوری اسلامی ایران ۸۸۶۵ کیلومتر مرز است. از این مقدار مرز ایران با کشور آذربایجان ۷۵۹ کیلومتر (www.amar.sci.org) و با کشور ترکمنستان ۱۲۰۵ کیلومتر است (Institute for Political and International Studies, 2008: 1). درصد نسبی مرزهای سیاسی در نمودار شماره ۷ آمده است.

نمودار شماره ۷: درصد نقش آفرینی مرزهای سیاسی در علائق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

۸-۴- نقش مرزهای خشکی در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

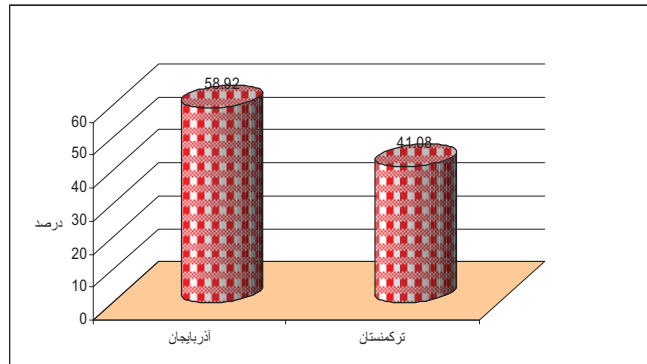
ایران بالغ بر ۴۲۳۶ کیلومتر مرز خشکی با کشورهای همسایه دارد که از این رقم، بالغ بر ۱۷۵ کیلومتر با آذربایجان و ۷۹۸ کیلومتر با ترکمنستان است (بدون محاسبه مرزهای رودخانه‌ای). درصد نسبی مرزهای خشکی در نمودار شماره ۸ آمده است.

نمودار شماره ۸: درصد نقش‌آفرینی مرزهای خشکی در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

۹-۴- نقش مرزهای آبی در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

پیرامون جمهوری اسلامی ایران ۴۶۱۸ کیلومتر مرز آبی وجود دارد که شامل رودخانه، دریاچه و باتلاق است. که از این رقم بالغ بر ۵۸۴ کیلومتر مرز رودخانه‌ای با آذربایجان و ۴۰۷ کیلومتر مرز رودخانه‌ای با ترکمنستان است (Soltani, 2010: 16). درصد نسبی مرزهای آبی در نمودار شماره ۹ آمده است.

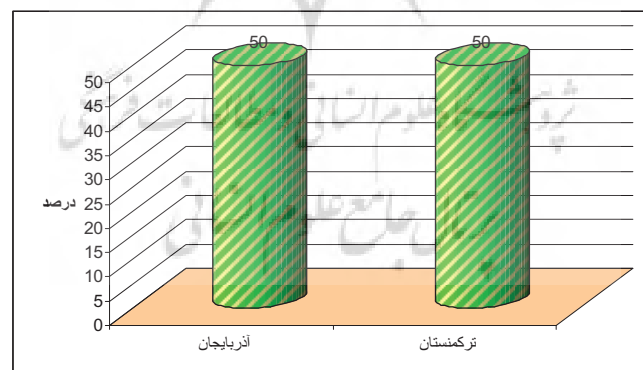

نمودار شماره ۹: درصد نقش آفرینی مرزهای آبی در علائق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

۱۰-۴- نقش رودخانه‌های مرزی در علائق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و

ترکمنستان

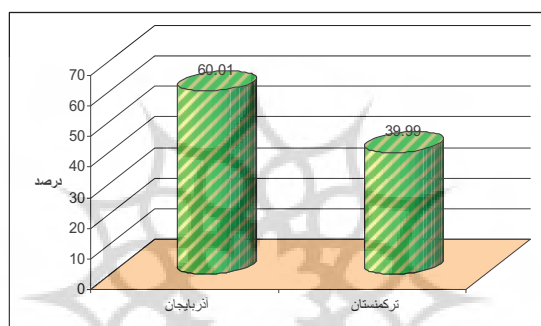
ایران دارای رودخانه‌های مرزی است، تعداد رودخانه‌های مرزی ایران شامل ۲۷ مورد است که از این تعداد ۳ رودخانه مرزی سومبار، هریرود و اترک در مرز ترکمنستان (Bay, 2005: 190) و رود ارس، آستاراچای و بالهارود در مرز کشور آذربایجان قرار دارد (Ibid: 159). درصد نسبی رودخانه‌های مرزی در نمودار شماره ۱۰ آمده است.

نمودار شماره ۱۰: درصد نقش آفرینی رودخانه‌های مرزی در علائق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

۱۱-۴- نقش سفرهای ریاست جمهوری در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

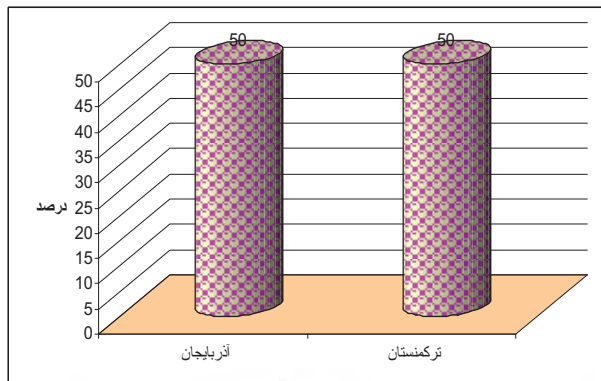
از تعداد ۴۱ سفر خارجی رئیس جمهور ایران تا سال ۱۳۸۸ ایشان ۳ بار به آذربایجان و ۲ بار به ترکمنستان سفر کرده‌اند (www.tabnak.ir). درصد نسبی سفرهای رئیس جمهور ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان در نمودار شماره ۱۱ آمده است.

نمودار شماره ۱۱: درصد نقش‌آفرینی سفرهای ریاست جمهوری در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

۱۲-۴- نقش برقراری ارتباط منطقه‌ای از طریق همسایگان در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

ایران از طریق کشورهای همسایه می‌تواند با ۲۳ کشور منطقه ارتباط داشته باشد. ایران از طریق آذربایجان با دو کشور در قفقاز و از طریق ترکمنستان نیز با دو کشور در آسیای مرکزی می‌تواند ارتباط داشته باشد (Atlas of Gitashenasi, 2008: 14). درصد نسبی برقراری ارتباط منطقه‌ای از طریق همسایگان در نمودار شماره ۱۲ آمده است.

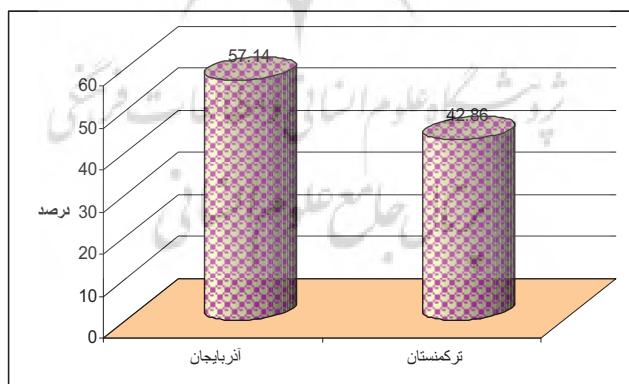

نمودار شماره ۱۲: درصد نقش آفرینی برقراری ارتباط منطقه‌ای از طریق همسایگان در علائق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

۱۳-۴- نقش استان‌های مرزی در علائق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و

ترکمنستان

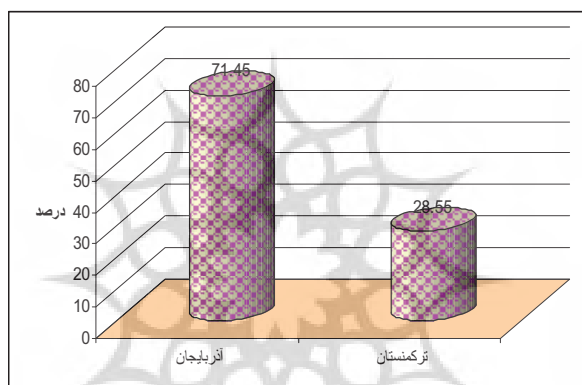
تعداد استان‌های مرزی ایران ۱۵ مورد است که از این تعداد ۴ استان با کشور آذربایجان و ۳ استان با کشور ترکمنستان هم‌مرز است. درصد نسبی استان‌های مرزی در نمودار شماره ۱۳ آمده است.

نمودار شماره ۱۳: درصد نقش آفرینی استان‌های مرزی در علائق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

۱۴-۴- نقش میزان پخش برنامه رادیویی برون مرزی در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

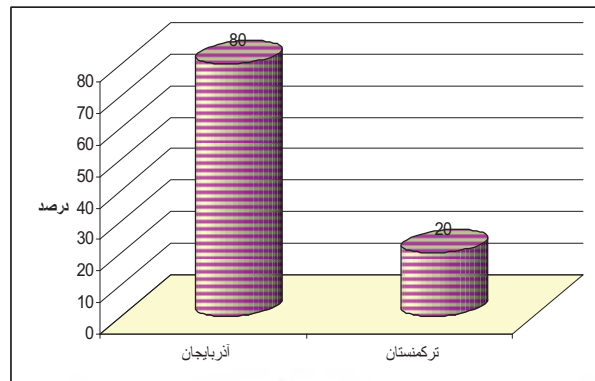
رادیوی جمهوری اسلامی ایران در استان‌های مرزی هر روز حدود ۵۴/۵ ساعت برنامه برون مرزی پخش می‌کند که از این مقدار حدود ۳ ساعت برنامه ترکمنی و ۷/۵ ساعت برنامه به زبان آذری پخش می‌شود. درصد نسبی پخش برنامه رادیویی به زبان‌های آذری و ترکمنی در نمودار شماره ۱۴ آمده است.

نمودار شماره ۱۴: درصد نقش‌آفرینی پخش برنامه رادیویی برون‌مرزی در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

۱۵-۴- نقش تمبرهای مشترک در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

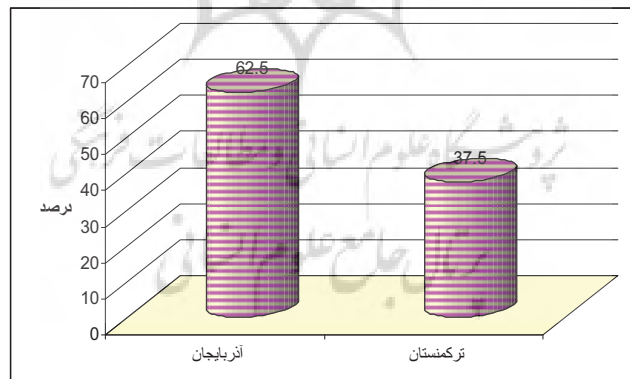
ایران با کشورهای همسایه خود ۱۳ تمبر مشترک دارد (Novin Farahbakhsh, 2011:241). از این تعداد، ۴ نسخه با آذربایجان و یک نسخه با ترکمنستان تمبر مشترک دارد (Post of Islamic Republic of Iran, 2008). درصد نسبی تمبرهای مشترک در نمودار شماره ۱۵ آمده است.

نمودار شماره ۱۵: درصد نقش آفرینی تمبرهای مشترک در علائق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

۱۶-۴- نقش بازارچه‌های مرزی در علائق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

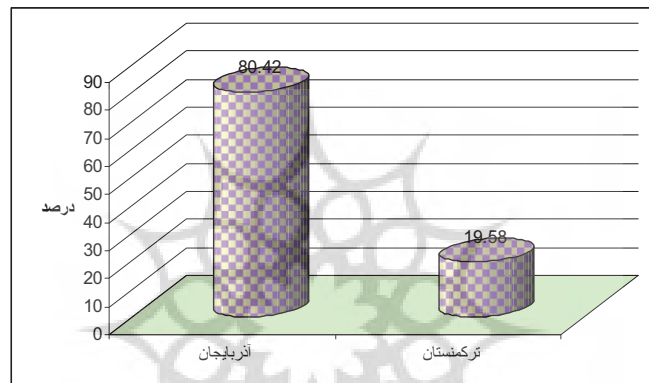
فهرست بازارچه‌های مرزی ایران ۵۱ مورد است (www.poldasht.ag.ir). از این تعداد ۵ مورد در مرز آذربایجان و ۳ مورد هم در مرز ترکمنستان واقع است (www.mocgov.ir). درصد نسبی بازارچه‌های مرزی در نمودار شماره ۱۶ آمده است.

نمودار شماره ۱۶: درصد نقش آفرینی بازارچه‌های مرزی در علائق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

۱۷-۴- نقش ورود گردشگران در علائق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

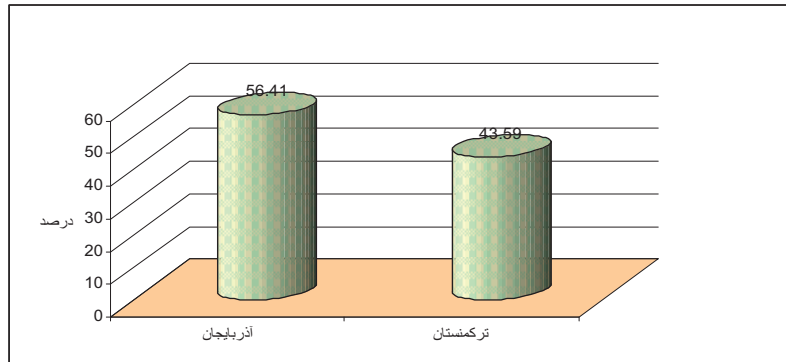
سالانه حدود ۳۰۰ میلیون گردشگر وارد ایران می‌شود که از این تعداد ۳۰۴.۲۷۱ نفر از کشور آذربایجان و ۷۴.۲۹۳ نفر از کشور ترکمنستان می‌باشند (www.khabaronline.ir). درصد نسبی گردشگران در نمودار شماره ۱۷ آمده است.

نمودار شماره ۱۷: درصد نقش‌آفرینی ورود گردشگران در علائق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

۱۸-۴- نقش صادرات خاویار از دریای خزر در علائق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

میزان سهمیه صادرات خاویار از دریای خزر در سال ۲۰۰۸ به صورت زیر بوده است، سهم ایران ۴۲/۲ تن و آذربایجان ۶/۶ تن و ترکمنستان ۵/۱ تن (Institute of International Fisheries Researches of Dr. Dadman Caviar Fishes 2010: 5). درصد نسبی صید ماهیان خاویاری در نمودار شماره ۱۸ آمده است.

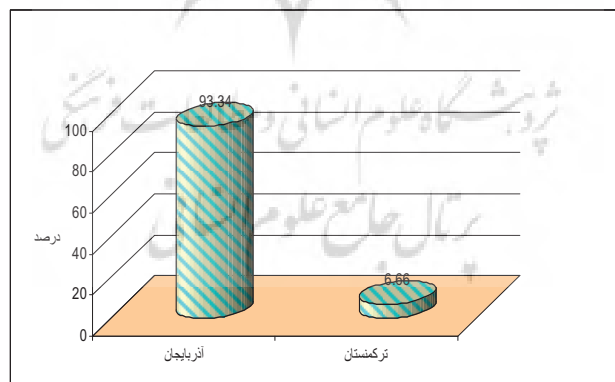
نمودار شماره ۱۸: درصد نقش آفرینی صادرات خاویار در علائق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

۱۹-۴- نقش ذخایر نفت خام در علائق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و

ترکمنستان

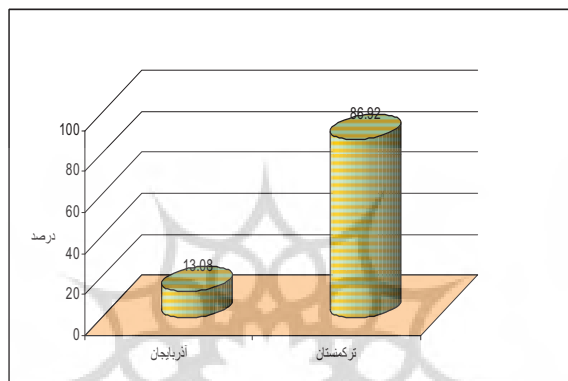
براساس برآورد ژانویه ۲۰۰۹ میلادی میزان ذخایر نفت کشور ایران معادل ۱۳۸/۴ میلیارد بشکه و کشور آذربایجان ۷ میلیارد بشکه و ترکمنستان ۰/۵ میلیارد بشکه بوده است (BP Statistical Review of World Energy, 2009, available at: www.bp.com). نمودار شماره ۱۹ مقادیر نسبی

ذخایر نفت خام را نشان می‌دهد.

نمودار شماره ۱۹: درصد نقش آفرینی ذخایر نفت خام در علائق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

۲۰-۴- نقش ذخایر گاز در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان
میزان ذخایر گاز ایران در سال (۲۰۰۹) ۱۰۴۵،۷ تریلیون مترمکعب بوده است و میزان ذخایر
گاز جمهوری آذربایجان ۴۲/۳ میلیارد تریلیون مترمکعب و ترکمنستان ۲۸۰/۶ تریلیون مکعب
می‌باشد (BP, 2009: 22). درصد نسبی ذخایر گاز در نمودار شماره ۲۰ آمده است.

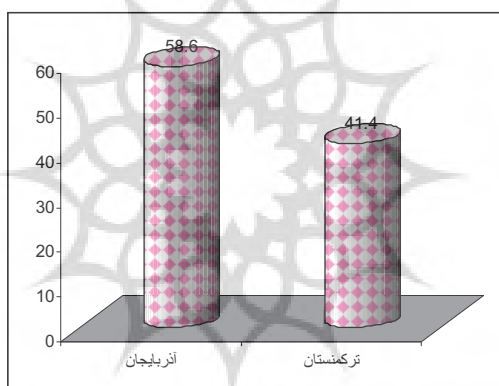
نمودار شماره ۲۰: درصد نقش آفرینی ذخایر گاز در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان

جدول شماره ۱: مقایسه علایق ژئوپلیتیک ایران در جمهوری آذربایجان و ترکمنستان

ردیف	آذربایجان	ترکمنستان	مؤلفه‌های مورد بررسی
۱۹/۳۴	۱۲/۴۴	۶/۹۰	درصد مطلق جمعیت دو کشور نسبت به کل جمعیت ایران
۱۰۰	۶۴/۳۲	۳۵/۶۸	درصد نسبی نقش آفرینی جمعیت در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان
۱۷/۸۳	۱۱/۶۶	۶/۱۷	درصد مطلق مسلمانان در کشور نسبت به مسلمانان ایران
۱۰۰	۶۵/۲۹	۳۴/۶۱	درصد نسبی نقش آفرینی مسلمانان و علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان
۱۱/۶۰	۱۱/۵۹	۰/۰۱	درصد مطلق شیعیان دو کشور نسبت به شیعیان ایران
۱۰۰	۹۹/۹	۰/۱	درصد نسبی نقش آفرینی شیعیان در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان
۶۵/۸۴	۴۳/۳۴	۲۲/۵۰	درصد مطلق گروه‌های قومی دو کشور نسبت به گروه‌های قومی ایران
۱۰۰	۶۵/۸۳	۳۴/۱۷	درصد نسبی نقش آفرینی گروه‌های قومی آذری و ترکمنی در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان
۶۰/۰۱	۴۱/۶۰	۱۸/۴۱	درصد مطلق گروه‌های زبانی دو کشور نسبت به گروه‌های زبانی ایران
۱۰۰	۶۹/۳۳	۳۰/۶۷	درصد نسبی نقش آفرینی گروه‌های زبانی آذری و ترکمنی در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان
۲۲/۰۹	۸/۵۶	۱۳/۵۳	درصد مطلق وسعت دو کشور نسبت به وسعت ایران
۱۰۰	۳۸/۷۵	۶۱/۲۵	درصد نسبی نقش آفرینی وسعت در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان
۲۲/۵۲	۸/۷۸	۱۳/۷۴	درصد مطلق مرزهای سیاسی دو کشور نسبت به ایران
۱۰۰	۳۸/۹۹	۶۱/۰۱	درصد نسبی نقش آفرینی مرزهای سیاسی در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان
۲۳/۶۵	۴/۲۵	۱۹/۴۰	درصد مطلق مرزهای خشکی دو کشور نسبت به ایران
۱۰۰	۱۷/۹۷	۸۲/۰۳	درصد نسبی نقش آفرینی مرزهای خشکی در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان
۲۱/۴۵	۱۲/۶۴	۸/۸۱	درصد مطلق مرزهای آبی دو کشور نسبت به ایران
۱۰۰	۵۸/۹۳	۴۱/۰۷	درصد نسبی نقش آفرینی مرزهای آبی در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان
۲۲/۲۲	۱۱/۱۱	۱۱/۱۱	درصد مطلق رودخانه‌های مرزی دو کشور نسبت به ایران
۱۰۰	۵۰	۵۰	درصد نسبی نقش آفرینی رودخانه‌های مرزی در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان
۱۲/۱۸	۷/۳۱	۴/۸۷	درصد مطلق سفرهای ریاست جمهوری در دو کشور
۱۰۰	۶۰/۰۱	۹۹/۹۹	درصد نسبی نقش آفرینی سفرهای رئیس جمهور در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان
۱۵/۳۸	۷/۶۹	۷/۶۹	درصد مطلق برقراری ارتباط منطقه‌ای از طریق همسایگان
۱۰۰	۵۰	۵۰	درصد نسبی نقش آفرینی برقراری ارتباط منطقه‌ای از طریق همسایگان در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان
۴۶/۶۶	۲۶/۶۶	۲۰	درصد مطلق استان‌های مرزی در مرز دو کشور
۱۰۰	۵۷/۱۴	۴۲/۸۶	درصد نسبی نقش آفرینی استان‌های مرزی در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان
۱۹/۲۶	۱۳/۷۶	۵/۵۰	درصد مطلق میزان پخش برنامه‌های رادیویی برون مرزی
۱۰۰	۷۱/۴۵	۲۸/۵۵	درصد نسبی میزان نقش آفرینی پخش رادیویی صدای آذری و ترکمنی در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان
۳۸/۴۵	۳۰/۷۶	۷/۶۹	درصد مطلق تمبرهای مشترک دو کشور با ایران
۱۰۰	۸۰	۲۰	درصد نسبی نقش آفرینی تمبرهای مشترک در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان
۱۵/۶۸	۹/۸۰	۵/۸۸	درصد مطلق بازارچه‌های مرزی دو کشور نسبت به ایران
۱۰۰	۳۲/۵۰	۳۷/۵۰	درصد نسبی نقش آفرینی بازارچه‌های مرزی در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان
۳۰/۸۷	۴/۰۴	۲۶/۸۳	درصد مطلق ذخایر گاز دو کشور با ایران
۱۰۰	۱۳/۰۸	۸۶/۹۲	درصد نسبی نقش آفرینی ذخایر گاز در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان
۱۲/۶۱	۱۰/۱۴	۲/۴۷	درصد مطلق نقش ورود گردشگران دو کشور نسبت به ایران
۱۰۰	۸۰/۴۲	۱۹/۵۸	درصد نسبی نقش آفرینی ورود گردشگران در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان
۲۷/۷۱	۱۵/۶۳	۱۲/۰۸	درصد مطلق صادرات خاویار دو کشور نسبت به ایران
۱۰۰	۵۶/۴۱	۵۹/۴۳	درصد نسبی نقش آفرینی صید ماهیان خاویاری در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان
۵/۴۱	۵/۰۵	۰/۳۶	درصد مطلق ذخایر نفت خام دو کشور نسبت به ایران
۱۰۰	۹۳/۴۴	۶/۶۶	درصد نسبی نقش آفرینی ذخایر نفت خام در علایق ژئوپلیتیک ایران در دو کشور آذربایجان و ترکمنستان
۱۰۰	۵۸/۶۰	۴۱/۴۰	درصد علایق ژئوپلیتیک ایران در جمهوری آذربایجان و ترکمنستان

نتیجه‌گیری

هرچند با فروپاشی شوروی جنگ سرد به پایان رسید، اما رقابت ژئواستراتژیک و ژئواکونومیک نه تنها پایان نیافته بلکه بر شدت آن افزوده شده است. تبلور این امر افزایش این رقابت‌ها در منطقه آسیای مرکزی و قفقاز است، کشورهای آذربایجان و ترکمنستان دارای اشتراکات جغرافیایی، تاریخی، مذهبی، فرهنگی و... با ایران هستند. طی دو دهه استقلال این کشورها به دلیل داشتن همین اشتراکات ایران روابط خود را با دو کشور مذکور حفظ کرده است محاسبه این مؤلفه‌ها نشان داده است که علایق ژئوپلیتیک ایران در آذربایجان به میزان ۵۸/۶۰ درصد و در ترکمنستان ۴۱/۴۰ درصد است.

نمودار شماره ۲۱: درصد علایق ژئوپلیتیک ایران در کشور آذربایجان و ترکمنستان

بنابراین همان‌گونه که در نمودار شماره ۲۱ مشاهده می‌شود علایق ژئوپلیتیک ایران در کشور آذربایجان بیشتر است. جمعیت در کشور آذربایجان بیشتر است به همان میزان تعداد مسلمانان و شیعیان در این کشور بیشتر از ترکمنستان است. با توجه به اینکه اکثریت جمعیت ایران مسلمان شیعه هستند، علایق در زمینه همگرایی اسلامی در کشور آذربایجان بیشتر است. با توجه به استان‌های هم‌مرز با جمهوری آذربایجان همچنین وجود تعداد زیادی از بازارچه‌های مرزی در مرز کشور که نوعی امنیت را برای مرزنشینان و همچنین مردم شهرستان‌های مرزنشین به وجود آورده و همچنین جذب توریست و پخش برنامه‌های رادیویی صدای آذری ایران بیشترین همکاری را با این جمهوری داشته است، لذا با توجه به عدم تعیین

رژیم حقوقی دریای خزر که این دریا برای آذربایجان بزرگترین و مهمترین منبع ذخیره انرژی است، برداشت نفت و صید ماهیان خاویاری جمهوری آذربایجان از این دریا نشان از بالا بودن استفاده انرژی از دریای خزر توسط آذربایجان است. لذا بهترین راه دیپلماسی است که با توجه به سفرهای ریاست جمهوری و رایزنی‌ها گامهایی در این زمینه برداشته شده و نیز جای امیدواری است که درصد سهم ایران از این دریا مشخص شود. موقعیت دو کشور ایران و ترکمنستان یکی در آسیای مرکزی و دیگری در خاورمیانه همچنین به دلیل داشتن تعداد زیادی از قوم مشترک ترکمن و هم‌مرز بودن تعداد استان‌ها زمینه همگرایی را به وجود می‌آورد. چنانچه بیان شد ایران با ترکمنستان و آذربایجان دارای حلقه فرهنگی مشترک است لذا باید درصدد غالب این گفتمان باشد. بنابراین جهت تقویت زیرساخت‌های فرهنگی، سیاسی و اقتصادی در کشور آذربایجان و ترکمنستان مستلزم ایجاد تقویت زیرساخت‌هایی است که بخشی از آن فعالیت داخلی جمهوری اسلامی ایران بوده است و بخش دیگر به اقدامات جمهوری اسلامی ایران در کشورهای هدف که ترکمنستان در آسیای مرکزی و آذربایجان در قفقاز می‌باشند، باز می‌گردد.

قدردانی

مقاله حاضر برگرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت می‌باشد، لذا نگارندگان از دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت به خاطر حمایت‌های مادی و معنوی به عمل آمده تشکر نمایند.

References

1. Abrar Moaser (2007); Iran Borders ,Tehran [in Persian].
2. Ahadi, Mohammad (2008); The Security Geography of Neighbor Countries, Research and Education Center Sayyad Shirazi [in Persian].
3. Akhlaghi, Aboulfazl (2010); Investigate the potential Role of Persian Language and Literature in the Development of Cultural Relations between Iran and Central Asia after the Soviet Fragmentation, The 2nd Conference on Iran & Post-Soviet Central Asian Countries: Revision of Relation and Future Prospects, Mashhad University 4&5 Aban [in Persian].
4. Amir Ahmadian, Bahram (2003); Republic of Azarbaijan Country Study, Tehran: National Geographical Organization Publication [in Persian]
5. Amir Ahmadian, Bahram (2005); Iran and republic of Azarbaijan relations, looking of Azarbaijanies to Iran, Institute for Political and International Studies Publications [in Persian].
6. Amir Ahmadian, Bahram (2010); Nowruz at the age if cultural diplomacy, Caucasus Specialized and Research Quarterly, vol.1-no.1,spring [in Persian].
7. Atlas of Gitashenasi(2008); Research and Compilation of Geographical Gitashenasi publications [in Persian].
8. Bay, Yar Mohammad(2005); Hydropolitics of Border Rivers, Tehran: International Studies & Research Institute publications [in Persian].
9. Bozarjomhoori, Khadijah (2010); Evaluation of political, Economic, Cultural, Islamic Republic of Iran in Turkmenistan Republic During 1373 - 1388, The 2nd Conference on Iran & Post-Soviet Central Asian Countries: Revision of Relation and Future Prospects, Mashhad University 4&5Aban [in Persian].
10. Bp (2009); Oil & Gas journal, jan1.
11. BP statistical review of world energy(2009);www.bp.com.
12. Damirchielou, Mojtaba(2006); Iranian Perspective on Caspian Sea Legal Trasitionions, Quarterly of the Center for the study of Central Asia and the Caucasus,vol.14- no.53, Spring [in Persian].
13. Dehghani Firuzabadi, Seyed Jalal (2010); Islamic Republic of Iran Security Policy in South Caucasus, Geopolitics Quarterly [An International Journal]Iran Association of Geopolitics publications.Vol.6-No1, Spring [in Persian].

14. Hafeznia, Mohammad Reza (2006); Principles and Concepts of Geopolitics, Mashhad: Papoli Publications [in Persian].
15. Hatami, Maryam (2010); Study Legal Aspects of Visa Cancellation for Citizens of Azerbaijan, Caucasus Specialized and Research Quarterly-vol.1-no.1, Spring[in Persian].
16. Institute for Political and International Studies (2008); Azerbaijan Republic, foreign ministry Publications [in Persian].
17. Institute for Political and International Studies (2008); Turkmenistan, Foreign Ministry Publications [in Persian].
18. Institute of International Researches of Dr. Dadman Caviar Fishes (2010); Analysis on status of caviar fishes stocks and country production of Caviar, Researches Institute of Iran Fisheries [in Persian].
19. Jabbari, Vali(2010); mosques and Religions Places of the Republic of Azerbaijan, Caucasus Specialized and Research Quarterly, Vol. 1, No.1, Spring [in Persian].
20. Koolae, Elaheh(2010); Islamic Republic of Iran and Geopolitics of South Caucasus, Geopolitics Quarterly [An International Journal] Iranian Association of Geopolitics Publications. Vol.6, No.1, Spring [in Persian].
21. Mojtahedzadeh, Piruz and Rashidinejad, Ahmad (2011); Geopolitical Analysis of Russia Foreign Policy Towards Iranian Nuclear Energy Program, Geopolitics Quarterly, Vol.7, No 2, [in Persian].
22. Novin Farahbakhsh, Ferydoon(2011); Guidebook of Iran's stamps, Qajar, Pahlavi, Islamic Republic of Iran, Farahbakhsh Publications [in Persian].
23. Political office organization of doctrinal-political Islamic Republic of Iran army (1999); Being familiar with neighbor countries, doctrinal-political organization Islamic Republic of Iran army, Tehran, publications [in Persian].
24. Post company of Islamic Republic of Iran (2009); Collecting guide of stamp, Jaber Publication [in Persian].
25. Purkhaleghi Chatroudi, Mahdokht(2010); Culture of Turkmenistan and Khorasan Interactions (the Opportunities and Vulnerabilities), The 2nd Conference on Iran & Post-Soviet Central Asian Countries: Revision of Relation and Future Prospects, Mashhad university 4&5 Aban [in Persian].

26. Sabahi, Ali (2011); Role of Safavid Dynasty in Deepening shi'ism in Azerbaijan, Caucasus Specialized and Research Quarterly, Vol. 2, No.5, in Persian].
27. Soltani, Nezam (2010), What do you Know about Boundary?, Police Science Publication [in Persian].
28. The country statistic year-book (2009); The country statistics center publications [in Persian].
29. Vaezi, Mahmood (2010); Mediation in Central Asia and the Caucasus the Experience of the Islamic Republic of Iran, Institute for Political and International Studies Publications [in Persian].
30. Vahedi, Elyas (2003); Strategic Assessment of Azarbaijan territory-government-society&culture , Abrar Moaser Publication [in Persian].
31. Vahidi, Musa Alreza (2002); The American Military Presence in Central Asia and Caucasus: Russia's Response, Quarterly of the Center for the study of Central Asia and the Caucasus , No.37, Spring [in Persian].
32. www.amar.sci.org.ir/Detail.aspx?ln=fp&no=260149&s=tp.
33. www.cia.gov/library/publication/the_world_factbook/geos/aj.html.
34. www.cia.gov/library/publications/the_world_factbook/geos/ir.html.
35. www.cia.gov/library/publications/the_world_factbook/geos/tx.htm.
36. [www.iran.unfpa.org/country %20 profil.asp](http://www.iran.unfpa.org/country%20profil.asp).
37. www.khabaronline.ir/detail/153393/.
38. www.mocgov.ir/pages_borders_shops.aspx.
39. www.poldasht.ag.ir/tabid/1615/articletype/articleview/articleId/5453/...aspx.
40. www.rarj.ir.
41. www.tabnak.ir/pages/cid=3492.
42. www.zamaneh.info.